

FOLKS KRIMINALITETSERFARINGER OG TILLIT TIL POLITIET

AV LEIF PETTER OLAUSSEN

I april 1986 publiserte Aftenposten en meget stort oppslått artikkel der hovedinnholdet var at folk som har vært utsatt for kriminalitet og har anmeldt det til politiet, nå er i ferd med å miste tilliten til politiet. Grunnen til at folks tiltro til at de vil få hjelp fra politiet er blitt borte, er – hevdet Aftenposten – at folk stadig oftere erfarer at de ikke får den hjelp de forventer når de henvender seg til politiet etter å ha blitt utsatt for kriminalitet. Og – stadig i følge Aftenposten – det er særlig folk som har vært utsatt for vold som har slike erfaringer, og som av den grunn har tapt tilliten til politiet. På lederplass krevde Aftenposten derfor at politiet måtte bli styrket for å gjenopprette den nødvendige trygghetsfølelse og tillit i befolkningen.

Grunnlaget for at Aftenposten skrev dette var en undersøkelse som avisen hadde fått et markedsbyrå til å gjennomføre. De hadde spurt et utvalg av landets innbyggere om de hadde vært utsatt for tyveri, bedrageri eller vold – og så ble folk spurt om de trodde at de ville få den hjelp de ønsket, dersom de skulle bli offer for kriminalitet i fremtiden.

Formannen i Politembetsmennenes Landsforening, Ansten Klev, grep fatt i Aftenpostens presentasjon av denne undersøkelsen og skrev en artikkel med tittelen: »Tilliten til vårt politi«, i fagforeningsbladet sitt. (Politiembetsmennenes blad nr. 3, 1986, s. 34-35). Også her ble undersøkelsen brukt for å underbygge at politiet må bli tilført økte personellressurser. Selv om Klev tok et lite forbehold om at Aftenpostens undersøkelse kunne være beheftet med feil, skrev han:

»Det mest tankevekkende funnet i undersøkelsen kan likevel ikke bortforklares: De som har prøvet politietats beredskap og innsats i praksis, har dårlige erfaringer og har mistet tilliten til politiet«. (Op.cit s. 34).

Og han tilføyde at dette ikke kom som noen overraskelse på ansatte i politiet.

Hypoteser og empirigrunnlag

Det som er gjengitt ovenfor, gjør det aktuelt å spørre om hvilken rolle folks kriminalitetserfaringer spiller m.h.t. de forventninger folk har om bistand fra politiet. Det er nærliggende å tolke både Aftenposten og Klev slik at de mener at publikums *offererfaring* og *anmelderfaringer* har stor betydning for publikums tillit til politiet: Både det å bli utsatt for en kriminell handling og det å anmelde noe som politiet ikke makter å gjøre noe med, vil føre til at folk mister tilliten til politiet. Slike erfaringer medfører at folk slutter å tro at de vil få bistand fra politiet dersom de ber om det.

I det følgende skal jeg forsøke å undersøke disse antakelsene empirisk. Grunnlaget for empirien er en spørreundersøkelse som Justisdepartementet¹ gjennomførte høsten 1986. Da ble det sent ut spørreskjema til 7000 tilfeldig utvalgte innbyggere i tre politidistrikt i landet: Skien, Rana og Rogaland. De som ble spurt, var i alderen 16-74 år. Etter purring fikk departementet 4235 utfylte skjema tilbake. Det gir en svarprosent på drøyt 60%. Det er ikke funnet noen påfallende skjjevheter mellom de som har besvart spørsmålene og de som fikk tilsendt skjema.

I denne undersøkelsen ble folk bedt om å opplyse om hvor vidt de hadde vært utsatt for tyveri/innbrudd, skadeverk og trusler/vold. De som har svart bekræftende på minst ett av disse spørsmålene, vil bli kalt *offer* i denne artikkelen. Ofrene ble også bedt om å opplyse om de hadde anmeldt den (siste) handlingen de var blitt utsatt for. Dermed gir denne undersøkelsen også opplysninger om de som har ferske erfaringer som *anmeldere*. Endelig inngikk også følgende spørsmål i undersøkelsen for å måle folks *tiltro til bistand* fra politiet:

»Hvis De følte Dem truet eller ble utsatt for en kriminell handling, tror De at De da ville få den bistand De ønsker fra politiet på hjemstedet?«

De spurte kunne velge et av følgende svar:

Ja, helt sikkert

Ja, kanskje

Neppe

Nei

Spørsmålet er identisk med Aftenpostens spørsmål, bortsett fra tilføyelsen »på hjemstedet«. Svaralternativene i Justisdepartementets undersøkelse gir imidlertid rom for flere nyanser enn det som ble fanget opp i Aftenpostens undersøkelse. I *Ta-*

Tabell 1. Tiltro til bistand fra politiet. Prosent

	Offer for kriminalitet				Alle spurte
	Tyveri	Skadev.	Vold	Alle	
Ja, helt sikkert	25.1	24.4	23.6	26.1	35.1
Ja, kanskje	48.9	42.6	44.6	46.6	46.1
Neppe	17.2	19.3	16.6	16.6	9.7
Nei	5.0	9.1	8.8	5.7	2.6
Ubesvart	3.8	4.5	7.0	5.2	6.5
	100.0	99.9	100.1	100.0	100.1
	N = 319	N = 176	N = 157	N = 541	N = 4235

¹Justisdepartementet står på ingen måte ansvarlig for innholdet i artikkelen, selv om den ble skrevet mens jeg arbeidet i departementet.

bell 1. gjengis en første oversikt over folks tiltro til at de vil få bistand fra politiet på hjemstedet.

Denne tabellen forteller flere viktige ting. For det første viser den at folk jevnt over har nokså sterk tillit til at de vil få bistand fra politiet dersom de blir utsatt for kriminalitet. Mellom $\frac{2}{3}$ og $\frac{3}{4}$ av de spurte svarer »Ja« på spørsmålet om tiltro til bistand: »Ja, helt sikkert« eller »Ja, kanskje«. Andelen som svarer »Nei«, det vil si at de ikke har tiltro til at de vil få bistand fra politiet, må kunne sies å være svært liten. Bare 2.6% av alle spurte gir dette svaret, og ikke mer enn 5-10% av ofrene svarer »Nei«. For det andre framgår det av tabellen at det ikke er noen betydelige forskjeller i svarfordelingen mellom ulike typer av ofre. Dette står i klar motsetning til den undersøkelse som Aftenposten offentliggjorde. Her fant man at andelen av volds-ofre som ikke trodde at de ville få hjelp av politiet, var hele 67%. I departementsundersøkelsen er det ingen klare forskjeller mellom grupper av ofre, når det gjelder grad av tiltro til politiet. For det tredje framgår det av tabellen at de som har vært offer for kriminalitet, gjennomgående har mindre tiltro til politiet enn samtlige spurte, men forskjellen er ikke svært stor. Denne forskjellen kan ha flere mulige forklaringer:

1. Det å bli utsatt for kriminalitet – *offererfaring* – er i seg selv så negativt at det reduserer tiltroen til politiet.
2. Ofrene har anmeldt kriminaliteten til politiet som ikke har vært istand til å gjøre noe, og denne negative *anmeldererfaringen* har redusert ofrenes tiltro.
3. Forskjellen skyldes at ofrene for kriminalitet i stor grad består av personer som av *andre grunner* har mindre tiltro til politiet.

I det følgende skal jeg forsøke å kartlegge nærmere hvorvidt offererfaringer og anmeldererfaringer synes å redusere folks tiltro til at de vil få bistand fra politiet. Siden det ikke er forskjeller i svarfordelingen mellom ulike typer av ofre, vil alle offer for kriminalitet bli behandlet under ett i det følgende.

Anmeldererfaringens betydning

En grunn til at de som har blitt offer for kriminalitet er noe mer nølende i sin tiltro til at de vil få bistand fra politiet, kan være at de har opplevd at politiet ikke har gitt dem forventet bistand da de ble rammet. Ofrene har kanskje anmeldt forholdet til politiet, men politiet har ikke reagert slik anmelderen forventet. Som følge av dette, inntreffer det en skuffelsesreaksjon som blant annet gir seg utslag i at tiltroen til å få hjelp ved framtidige anmeldelser blir mindre. Dersom dette er en viktig forklaring på at ofre for kriminalitet har noe mindre tiltro til politiet, slik *Tabell 1* viser, skulle man vente at tiltroen blant ofre som har anmeldt forhold til politiet, er mindre enn tiltroen blant ofre som ikke har denne erfaringen. For å undersøke dette er tiltroen blant ofre som har anmeldt, sammenlignet med ofre som ikke har anmeldt i *Tabell 2*.

Tabell 2. Tiltro til bistand fra politiet blant offer for kriminalitet etter hvor vidt ofret har anmeldt eller ikke. Prosent

	Har anmeldt	Ikke anmeldt
Ja, helt sikkert	24.4	27.2
Ja, kanskje	48.8	43.7
Neppe	16.4	17.2
Nei	6.8	5.4
Ubesvart	8.6	6.5
	100.0	100.0
	N = 250	N = 261
Kjikkvadrat = 3.732	P = 0.444	Cramers V = 0.085

Denne tabellen viser at det ikke er noen statistisk signifikante forskjeller i tiltro til politiet mellom offer som har anmeldt noe, og offer som ikke har anmeldt. Dette skyldes trolig at folks erfaringer med å anmelde kriminalitet til politiet gjennomgående ikke er så dårlige at de bidrar til å redusere tiltroen til etaten i nevneverdig grad. Dette er et rimelig resultat fordi folk har nokså *blandede* erfaringer med å anmelde noe. Omtrent en sjettepart er verken tilfreds eller utilfreds med politiet i den aktuelle saken. Av de anmelderne som har en mer markant oppfatning, er drøyt halvparten tilfreds med politiets opptreden, mens knapt halvdel er utilfreds. *Tabell 3* nedenfor viser grad av tilfredshet med politiet ved anmeldelse av ulike typer av kriminalitet.

Tabell 3. Grad av tilfredshet med politiets opptreden hos offer som anmeldte. Prosent.

	Tyveri-offer	Skadeverk offer	Offer for vold eller trusel
Meget godt tilfreds	20.1	13.1	31.0
Nokså godt tilfreds	22.8	21.3	20.7
Verken til. el. util.	22.2	18.0	17.2
Nokså lite tilfreds	15.9	16.4	6.9
Meget lite tilfreds	18.5	29.5	20.7
Ubesvart	0.5	1.6	3.4
	100.0	99.9	99.9
	N = 189	N = 61	N = 29

Selv om en forholdsvis stor andel av de som har anmeldt noe kriminelt som de har vært utsatt for, er misfornøyd med politiet i den konkrete saken, er det viktig å huske at omtrent en like stor del av anmelderne er fornøyd med politiet. Av de som har

anmeldt vold eller trusler, er drøyt halvparten godt fornøyd med politiet, mens vel en fjerdedel er lite tilfreds. Blant de som har anmeldt tyveri, er 43% godt tilfreds, mens 35% er lite tilfreds, og ved anmeldelse av skadeverk er andelen som er godt tilfreds 34%, og andelen lite tilfredse 46%. Bare for skadeverkene vedkommende er andelen misfornøyd større enn andelen som er tilfreds. Folks anmeldererfaringer er følgelig ikke så ensidig negative at det er grunnlag for å trekke slike konklusjoner som Aftenposten og Klev gjorde.

Dersom man sammenligner ekstremgruppene blant de som har anmeldererfaring, vil man imidlertid finne at det er klare forskjeller i tiltro til politiet. Offer som har anmeldt noe de har vært rammet av, og som har svart at de er »Nokså godt tilfreds« eller »Meget godt tilfreds« med politiet i den saken de anmeldte, kalles offer med *positiv* erfaring i *Tabell 4*. De som har svart at de var »Nokså lite tilfreds« eller »Meget lite tilfreds«, kalles offer med *negativ* erfaring.

Tabell 4. Tiltro til framtidig hjelp fra politiet blant folk med ulike anmeldererfaring. Prosent.

	Negativ erfaring	Positiv erfaring
Ja, helt sikkert	6.1	39.1
Ja, kanskje	45.9	47.3
Nei	26.5	10.0
Nei	16.3	1.8
Ubesvart	5.1	1.8
	99.9	100.0
	N = 98	N = 110
Kjikkvadrat = 46.161	P < 0.001	Cramers V = 0.471

Av denne tabellen framgår det klart at de som har en positiv anmeldererfaring, gir uttrykk for større tiltro til politiet enn de som har en negativ erfaring. Dette viser at publikums tiltro til politiet blir påvirket av de erfaringer de gjør når de anmelder noe. *Folk blir mer nølende i sin tiltro dersom de høster negative erfaringer.* Utbredelsen og effekten av negative anmeldererfaringer er imidlertid ikke så stor at det gir signifikante forskjeller i tiltro til politiet mellom de som har anmeldt noe og de som ikke har anmeldt, jfr. *Tabell 2*. Dessuten blir vekten av negative opplevelser i en viss forstand oppveiet av folks positive anmeldererfaringer.

Siden negative anmeldererfaringer medfører at publikums tiltro til politiet blir svekket, kan man spørre om det er mulig å gjøre noe for å redusere omfang og virkning av slike negative erfaringer. En nærliggende løsning, som både Aftenposten og Klev pekte på, er å øke bemanningen i politiet. Det er imidlertid vanskelig å vite noe sikkert om hvor effektivt et slikt virkemiddel vil være, blant annet fordi *det er uvisst*

i hvor stor grad de negative anmeldererfaringene direkte skyldes knapphet på politibemannning. Publikums negative erfaringer kan jo være forårsaket av annet enn mangel på politifolk. Undersøkelsen vi bygger på her, har dessverre ikke data som gir muligheter for å kartlegge hva som ligger til grunn for de negative erfaringene. Men vi kan si noe indirekte om hvor vidt publikum selv knytter sine negative anmeldererfaringer til mangel på politifolk. I undersøkelsen ble publikum bl.a. bedt om å ta stilling til følgende påstand (Spørsmål 56):

»På hjemstedet mitt er det behov for flere politifolk.«

Hvis publikum med negative anmeldererfaringer mener at disse erfaringene i vesentlig grad skyldes at det er for få politifolk på hjemstedet deres, skulle man vente at klart flere blant de med negativ erfaring er enig i påstanden ovenfor enn blant de som har positive anmeldererfaringer. *Tabell 5* belyser hvorvidt det forholder seg slik.

Tabell 5. Standpunkt til påstanden om at det er behov for flere politifolk på hjemstedet blant spurte med ulik anmeldererfaring. Prosent.

	Negativ erfaring	Positiv erfaring
Helt enig	55.1	36.4
Nokså enig	7.1	23.6
Verken enig eller uenig	24.5	24.5
Nokså uenig	2.0	5.5
Helt uenig	11.2	6.4
Ubesvart	0.0	3.6
	99.9	100.0
	N = 98	N = 110
Kjikkvadrat = 19.462	P = 0.002	Cramers V = 0.31

Tabellen viser at det er klart forskjellige oppfatninger om behovet for flere politifolk mellom de som har positive og de som har negative meldererfaringer. De med negative erfaringer skiller seg fra de som har positive erfaringer i to henseender: For det første er det *klarere enighet* om at det er behov for flere politifolk blant de som har negative anmeldererfaringer. Og for det andre er det også *klarere uenighet* innenfor denne gruppen i samme påstanden. Blant de som har negative anmeldererfaringer, er det altså en tendens i retning av *polariserte oppfatninger* av hvor vidt det er behov for flere politifolk. Dette avspeiler nok at det er høyst ulike grunner til at folk har negative erfaringer med å anmelde straffbare forhold de er utsatt for. Av den grunn er det også delte meninger blant folk om økning av politibemanningen vil være et relevant svar på de negative erfaringene som noen av anmelderene har.

En grunn til at anmeldererfaring gir så vidt svake utslag i materialet kan være at *offererfaringen er så negativ og så dominerende at anmeldererfaringen betyr lite i tillegg*. Når vi i det følgende har sett nærmere på offererfaringens betydning, vil vi være bedre i stand til å bedømme om dette kan være en mulig forklaring.

Offererfaringens betydning

Av *Tabell I* foran framgikk det at de som har blitt offer for kriminalitet, har mindre tiltro til politiet enn alle som ble spurt. Dette kan skyldes selve offererfaringen. Kanskje vil en del av ofrene tolke og oppleve hendelsen som et tegn på at politiet ikke mestrer sin oppgave vis a vis kriminaliteten? Hvis det skjer, er det mulig at ofrene mer allment mister noe av sin tillit til politiet – også i den forstand at ofrene blir usikre og skeptiske til at de vil få den bistand de ønsker og har behov for, hvis de på nytt skulle bli rammet av en kriminell handling. Dette *kan* være forklaringen på at offer for kriminalitet har mindre tiltro til politiet enn andre. Men denne forskjellen kan også ha en annen forklaring. Kanskje er det slik at ofrene for kriminalitet i noen grad består av personer som av *andre grunner enn offererfaringen* har mindre tiltro til politiet enn ikke-ofrene har? Flere undersøkelser (Hauge 1975; Olaussen 1983; Meling 1978) har vist at ofrene for kriminalitet ikke er representative utsnitt av befolkningen. Blant ofrene er det f. eks. en overvekt av *menn*, av *unge* og av *byboere*. Hvis det da samtidig er slik at folk i disse gruppene – unge, menn og byboere – er mer skeptiske til at de vil få hjelp fra politiet enn folk i andre grupper, så vil det se ut som om ofrene har svak tiltro til politiet, mens det egentlig er bestemte utsnitt av befolkningen som er mer skeptiske enn andre.

For å kunne svare på hvilken betydning offererfaringen eventuelt har, må vi følgelig forsøke å kontrollere for slike effekter. Det skal vi gjøre ved å sammenligne tiltroen hos offer og ikke-offer i samsvarende grupper i befolkningen. I det følgende vil de spurte derfor bli delt inn i to aldersgrupper og i to bostedstyper. De vil henholdsvis bli kalt de yngste og de eldste, og by og land. De *yngste* omfatter folk i alderen 16-29 år, mens de som er 30 år eller mer, tilhører gruppen som blir kalt de *eldste*. Spurte som har svart bekreftende på *minst ett* av spørsmålene om utsatthet (tyveri, skadeverk og trusler/vold), kalles offer for kriminalitet. De som har svart benektende på *samtlig*e spørsmål om utsatthet, blir kalt ikke-offer. Spurte som bor i Skien eller Sandnes kommune der de respektive politikammer har den primære polititjenersten, blir i det følgende klassifisert som *byboere*. Kategorien *land* består dermed av de spurte som bor innenfor primærområdet til et lensmannskontor, til politistasjonen i Egersund eller til politikammeret i Rana. Skillet mellom by og land og mellom de eldste og de yngste er forsøkt valgt slik at variasjonen innen den enkelte kategori blir minst mulig, samtidig som forskjellen mellom kategoriene blir størst mulig. Til støtte for kategoriseringen bar både krysstabeller og AID-analyse (Automatic Interaction Detection) blitt benyttet.

Når vi på denne måten kontrollerer for virkningen av ulikheten med hensyn til alder, kjønn og bostedstype mellom offer og ikke-offer, viser Tabell 6 og 7 nedenfor at det er en helt konsistent, men meget svak sammenheng som kan tolkes i retning av at *de som har vært offer for kriminalitet, har mistet noe av sin tillit til politiet*. I seks av åtte tilfeller er denne sammenhengen imidlertid ikke statistisk signifikant. Bare blant kvinner som bor i bostedstypen land er sammenhengen signifikant, og bare blant de yngste kvinnene så klar at Cramers V blir større enn 0,2.

Tabell 6. Tiltro til bistand fra politiet blant spurte som er 30 år eller mere (de eldste).
Prosent

	Kvinner				Menn			
	By		Land		By		Land	
	Of-fer	Ikke off.	Of-fer	Ikke off.	Of-fer	Ikke off.	Of-fer	Ikke off.
Ja, sikkert	30.4	37.0	36.1	47.4	25.6	33.9	36.1	43.8
Ja, kanskje	47.8	51.1	44.4	40.6	42.3	48.8	44.4	42.0
Neppe	11.6	6.9	13.9	5.8	20.5	11.3	10.2	7.1
Nei	4.3	1.3	4.2	2.0	3.8	1.9	1.9	0.9
Ubesvart	5.8	3.7	1.4	4.3	7.7	4.1	7.4	6.2
	99.9	100.0	100.0	100.1	99.9	100.0	100.0	100.0
	N = 69	N = 378	N = 72	N = 608	N = 78	N = 363	N = 108	N = 664
Kjikkvadrat	6.151	P = 0.189	11.184	P = 0.025	8.878	P = 0.065	3.644	P = 0.457
Cramers V	0.117		0.128		0.142		0.069	

Tabell 7. Tiltro til bistand fra politiet blant spurte som er 16-29 år (de yngste).
Prosent

	Kvinner				Menn			
	By		Land		By		Land	
	Of-fer	Ikke off.	Of-fer	Ikke off.	Of-fer	Ikke off.	Of-fer	Ikke off.
Ja, sikkert	16.7	18.3	16.7	27.6	13.5	14.8	18.8	25.9
Ja, kanskje	58.3	64.1	43.8	57.2	55.8	64.8	40.6	51.0
Neppe	13.9	13.7	22.9	10.1	19.2	14.1	26.6	15.8
Nei	5.6	2.6	12.5	2.4	11.5	4.7	6.3	4.5
Ubesvart	5.6	1.3	4.2	2.7	-	1.6	7.8	2.8
	100.1	100.0	100.1	100.0	100.0	100.0	100.1	100.0
	N = 36	N = 153	N = 48	N = 287	N = 52	N = 128	N = 64	N = 247
Kjikkvadrat	3.475	P = 0.482	20.557	P < 0.001	4.589	P = 0.333	9.070	P = 0.060
Cramers V	0.136		0.244		0.160		0.171	

Videre framgår det av de to tabellene at andelen som svarer »Nei«, det vil si at de ikke tror at de vil få den bistand de trenger fra politiet dersom de skulle bli rammet av kriminalitet, er meget lav, også blant ofrene. Blant de eldste ofrene er det mindre enn 5% som svarer »Nei«, mens det blant de yngste er mellom 6 og 12% som gir dette svaret. Selv om denne andelen er systematisk høyere blant ofrene enn blant ikke-ofrene, tyder ikke disse data på at offererfaringer som folk har, fører til sterk svikt i den tillit folk jevnt over har til at politiet vil bistå dem om de skulle bli rammet av kriminalitet i framtiden. Men tilliten blir mer nølende. Ofrene er først og fremst mer tilbøyelige enn ikke-ofrene til å svare »Ja, kanskje« eller »Neppe« på spørsmålet om framtidig bistand.

Blant de eldste kvinnelige ofrene er det så mye som 78-80% som svarer »Ja« (sikkert eller kanskje) på at de tror at de vil få den ønskede bistand fra politiet. Og blant de eldste mannlige ofrene er den tilsvarende prosentandelen 68-80%. Andelen som svarer »Nei« er så lav som 3-5% blant de eldste ofrene. Det må kunne sies å være en solid tillitserklæring også fra de eldste som har vært offer for kriminalitet.

Blant de yngste er tilliten jevnt over mindre enn blant de eldste, både blant ofrene og ikke-ofrene. Dette skyldes nok både at yngre folk har et noe mer negativt forhold til politiet enn de litt eldre har, men først og fremst avspeiler vel dette at yngre folk nokså allment har et mer problematisk, og av og til direkte negativt forhold, til myndigheter og autoritetspersoner. Av de yngste ofrene er det så vidt mange som 60-75% som svarer »Ja« (sikkert eller kanskje) på spørsmålet om framtidig bistand fra politiet. Andelen som svarer »Nei«, varierer mellom 2 og 12,5%.

Av tabellene 6 og 7 framgår det også at bybefolkningen har noe mindre tillit til at de vil få den ønskede bistand fra politiet enn landbefolkningen har. Men forskjellene er meget små. Dessuten ser det ut til å være visse aldersmessig forskjeller i hvordan ofrene opplever politiet i de to bostedstypene. Blant de yngste ofrene er det klart færrest som svarer »Ja« (sikkert eller kanskje) i landområdet, 60%, mot 69-75% i byområdet. Blant de eldste ofrene er det motsatt. Her er det færrest som svarer »Ja« (sikkert eller kanskje) i byområdet, 68-78%, mot 80% i landområdet. I byområdet er det dessuten nokså små forskjeller mellom de eldste og de yngste ofrene i andelen som svarer »Ja« (sikkert eller kanskje), mens det er betydelige forskjeller i landområdet. Mens 80% av de eldste ofrene i landområdet svarer »Ja« (sikkert eller kanskje), er denne andelen bare 60% blant de yngste ofrene. Til sammenligning er denne andelen blant de yngste ofrene i byområdet 69-75%. Kanskje avspeiler den noe overraskende lave tilliten til politiet blant de yngste ofrene i landområdet at politi og lensmenn her oppleves som mindre lydhøre og hjelpsomme overfor unge som anmelder noe%?

Sluttdrøfting

Data fra denne spørreundersøkelsen viser at folk stort sett har meget sterk tillit til at politiet vil yte ønsket bistand når noen blir utsatt for kriminalitet. Dette gjelder også de personene som selv nokså nylig har blitt offer for tyveri, skadeverk eller trusler eller vold. Denne undersøkelsen gir således ikke grunnlag for å hevde at offererfaring eller anmeldererfaring fører til at folk mister tilliten til politiet. Det er særlig interessant at tilliten til bistand fra politiet er så sterk som denne undersøkelsen viser, også blant offer for kriminalitet i tre politidistrikt som er *blant de aller dårligst bemannede i hele landet*. Denne undersøkelsen er imidlertid kanskje ikke representativ for folk som bor i Oslo eller en av de andre større byene i landet.

Enkeltresultatene i denne undersøkelsen viser i hovedsak ikke statistisk signifikante forskjeller i tillit mellom offer og ikke-offer, og mellom offer som har anmeldt det de har vært utsatt for, og offer som ikke har anmeldt. Tendensen i svarene går imidlertid så entydig i samme retning at det likevel må sies at *undersøkelsen bekrefter at offererfaring og anmeldererfaring i noen grad innvirker på publikums tillit til politiet*. Både offererfaring og negativ anmeldererfaring kan føre til at folks tillit blir noe *mer nølende*. Fullstendig svikt i tilliten blir meget sjelden resultatet.

Det er trolig flere grunner til at slike erfaringer har en *begrenset og nokså svak* innvirkning på publikums tillit til politiet. For det første er nok folks tillit til politiet i stor grad bestemt av *grunnfestede holdninger* som har et forholdsvis bredt og dypt kulturelt ankerfeste. Folk flest har tillit til politiet fordi nordmenn flest har tiltro til og erfaring for at norske myndigheter trer hjelpende til når det er nødvendig. Politietaten – som alle andre etater – nyter godt av den alminnelige tillit som vi nordmenn har til våre myndighetsorgan. Og i tillegg nyter politiet godt av det generelt gode omdømme som politi og rettsvesen har hos oss. Bare unntaksvis blir de utsatt for kritikk og påpeking av påviselige svikt, mens eksemplene som demonstrerer at politiet alltid er på pletten, er veldig mange. Daglig kan vi lese og høre om branner, ulykker eller kriminalitet der politiet helt selvsagt kom raskt til åstedet. Dessuten har publikum en nokså *bred kontaktflate* med politiet. Ved trafikkavvikling, trafikkkontroller, ved passutstedelser, når man har mistet eller funnet noe, når personer eller kjælededegger har blitt borte, om man skal holde lotteri eller sette opp plakatbukk på et fortau, eller om man vil ha våpenlisens – ja, da, og i mange, mange andre situasjoner – må man ha kontakt med politiet. Og denne brede og alminnelige kontakten med politiet er publikum i hovedsak svært godt fornøyd med, til tross for at de vi har spurt, bor i områder der politibemanningen er blant det dårligste vi har i landet, jfr. *Tabell 8*.

Der fremgår det at $\frac{2}{3}$ av de eldste og halvparten av de yngste som hadde hatt slik kontakt med politiet de siste 12 månedene, var *meget godt tilfreds* med måten politiet opptrådte på. Og det var så vidt få som henholdsvis 7,5% og 10% som svarte at de var lite tilfreds. Parallell funn ble gjort av Hauge (1977).

Publikums forhold til og tillit til politietaten vil nok i større grad bli preget av den

Tabell 8. Tilfredshet med politiets opptreden blant spurte som de siste 12 månedene har hatt annen kontakt med politiet enn ved anmeldelse av tyveri, skadeverk eller vold.

	De eldste	De yngste
Meget godt tilfreds	65.2	51.4
Nokså godt tilfreds	14.0	21.2
Verken tilfreds el. utilfr.	10.9	15.4
Nokså lite tilfreds	3.6	4.3
Meget lite tilfreds	3.9	6.0
Ubesvart	2.5	1.8
	100.1	10.1
	N = 1380	N = 728

service og hjelp publikum får i slike mer alminnelige relasjoner enn den service og hjelp de får når de anmelder kriminalitet de har blitt utsatt for. Dette skyldes at den største kontakthyppheten mellom politi og publikum er knyttet til andre forhold enn anmeldelse av kriminalitet. Mens 250 av de spurte hadde anmeldt kriminalitet som de var blitt utsatt for, var det drøyt 2100 som av andre grunner hadde hatt kontakt med politiet de 12 siste månedene. Derfor vil disse andre kontaktene virke så sterkt. De gir anledning til å prege så mange, og gjentakelsen av kontakten – og der ved pregningen – er utvilsomt også hyppigere enn ved anmeldelse av lovbrudd.

Slike mer almene forhold som en nokså utbredt og sterk tillit til myndigheter generelt og rettsmyndigheter spesielt, samt en bred og positiv kontakt mellom politi og publikum danner grunnlaget for en så solid og grunnfestet tillit til politiet, at det trolig skal nokså mye til for at folks kriminalitetserfaringer fører til at tilliten til politiet svikter i alvorlig grad.

Den andre hovedgrunnen til at kriminalitetserfaringer bare påvirker publikums tillit i nokså begrenset grad, henger sammen med bestemte trekk ved folks kriminalitetserfaringer. For det første blir folk, den enkelte og nære personlige omgivelser, nokså *sjelden* utsatt for kriminalitet. Selv i løpet av et langt liv vil det være svært få som har tilstrekkelig mange negative erfaringer til at det vil påvirke tilliten til politiet. For det andre har den kriminalitet som rammer folk flest, som oftest et forholdsvis *beskjedent skadeomfang*. Det er fortsatt nokså sjelden at privatpersoner rammes av kriminalitet som har svært alvorlige følger for offeret. Dette reduserer også den negative effekten av de kriminalitetserfaringer som folk år om annet får. Enkelterfaringene som folk får, er ikke alvorlige nok til at disse enkelthandlingene får en avgjørende innvirkning på tilliten til politiet. For det tredje er det nok også slik at en del av de som blir offer for kriminalitet, opplever offererfaringen som *avdrømatiserende*. Intervjuundersøkelser av offer har vist at det å bli rammet av nokså ba-

gatellmessig kriminalitet kan oppleves som en lettelse. Det var ikke fullt så ille, dramatisk og skremmende som offeret hadde tenkt seg og vært engstelig for tidligere. (Balvig 1978). For det fjerde er nok folk flest så innsiktsfulle at de har *rimelig høye forventninger* til politiet, både når det gjelder etatens muligheter til å forhindre at kriminalitet blir begått, og til å oppklare lovbrudd. Derfor er det nok ganske få som vil miste tilliten til politiet selv om kriminaliteten måtte stige, og politiet ikke klarer å oppklare den (som oftest bagatellmessige) kriminaliteten som folk har vært utsatt for. Kort sagt, folks forventninger er ikke så urimelig høye og kriminalitetserfaringene heller ikke tilstrekkelig dramatiske, alvorlige eller hyppige til at den solide tillit som folk har til politiet, blir alvorlig svekket. Men noe mer nølende kan den nok bli av såvel offererfaringer som negative anmelderfaringer.

Slike erfaringer er likevel neppe noen alvorlig trussel mot folks tillit til politiet verken i dag eller i de nærmeste årene. Det er muligens større grunn til å frykte at tilliten kan bli svekket av andre grunner. Det kan skje som følge av en mer almen svekkelse av publikums tillit til at norske myndigheter kan og vil hjelpe folk som måtte ha behov for det. Hvis det blir skarpt inntrykk av at offentlige myndigheter generelt er nokså ute av stand til å gi den hjelp og service som de skal, vil det nok innvirke på befolkningens tillit til politiet også, enten det var tilsiktet eller ikke. Dessuten vil nok kjennskap til urimelig og ukorrekt publikumsbehandling i rettsvesenet og i politiet spesielt, kunne bidra til å svekke etatens omdømme. Og virkningen vil nok bli enda større dersom folk får inntrykk av at politiet forsøker å bestride at noen har blitt ukorrekt behandlet, istendenfor å stille seg åpen og undersøkende overfor den kritikk som av og til kommer. Den måten som deler av politietaten har opptrådt på ved anklager om politivold, har nok bidratt til å trekke etatens hederlighet og omdømme i tvil. Likeså er det grunn til å anta at sterk fokusering av politiets lave grad av måloppnåelse når det gjelder oppklaring av kriminalitet, bidrar til å svekke etatens tillit blant folk. Enten det er politikere eller etatens egne folk eller andre som retter oppmerksomheten mot en lav oppklaringsprosent, så gjøres det ofte på en slik måte at det skapes inntrykk av at politiet er helt ute av stand til å beskytte og hjelpe folk. Og desto oftere dette gjøres, jo mer vil det bidra til å svekke folks tillit til etaten. En slik fokusering kan nok av og til gi gevinst i form av noen flere stillinger til etaten, men argumentasjonens kostnader er store. I tillegg er fokuseringen av den lave oppklaringsprosenten uheldig fordi det er svært vanskelig å få den til å stige i nevneverdig grad. Men man kan lett bidra til å skape urimelig høye forventninger til at all anmeldt kriminalitet vil bli oppklart, både hos folk og hos bevilgende myndigheter.

Siden det er så forholdsvis få som rammes av alvorlig kriminalitet, og enda færre som har negative anmelderfaringer, bør man snarere rette oppmerksomheten mot *bredden* i den kontaktflaten som folk har med politiet, og den nesten massive *tilfredshet* som den store majoritet av befolkningen gir uttrykk for. Det dominerende inntrykket er jo ikke misnøye blant folk, men massiv tilfredshet, selv i politidistrikt

med svak bemanning. Den beste motvekt mot sviktende tillit må vel være å trekke fram nettopp dette, og å styrke bredden i de kontakter som fins mellom politi og publikum, og gjennom informativt arbeid bidra til å opprettholde realistiske forventninger hos folk til politiets arbeid på kriminalitetsområdet. En styrking av bredden i kontaktflaten mot publikum, og nærmere kontakt med folk i vanlig sosialt liv vil dessuten gi den enkelte politikvinne og -mann flere positive møter med publikum. Dermed vil også trivselen og følelsen av å lykkes i jobben bli bedre, noe både den enkelte og miljøet i politietaten vil bli positivt påvirket av.

Henvisninger:

- Balvig, F.: *Angst for kriminalitet*. Lov-og-orden tendenser i en dansk provinsby. Gyldendal, København 1978.
- Hauge, R.: *Offer for lovbrudd*. Tidsskr. f. samfunnsforskning, 1975, bd. 16, s. 322-333.
- Hauge, R.: *Politi og almenhet*. Lov og rett, 1977 s. 268-276.
- Meling, L.: *Sosial status, fritidsaktivitet og offer for voldshandlinger*. Sosiologi i dag, 1978, årg. 8, s. 6-27.
- Olaussen, L.P.: *Selvrapportert utsatthet for kriminalitet*. Nordisk tidsskr. f. kriminalvidenskap, 1982, nr. 4, s. 178-197.

Adresse: Forsker cand. polit. *Leif Petter Olaussen*
Barnevernets utviklingssenter
Wergelandsveien 15
N-0167 Oslo 1